

**НАЦІОНАЛЬНА МУЗИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
ІМЕНІ П. І. ЧАЙКОВСЬКОГО**

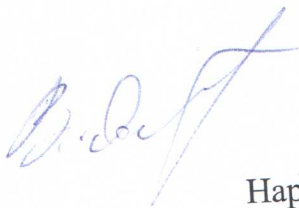
**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ
ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ**

Методична розробка спеціального курсу
за темою творчого мистецького проєкту.

Назва курсу:

«Поетика хорової творчості Валентина Сильвестрова»

Вадима Руслановича Яценко,
здобувача ступеня доктора мистецтва
кафедри хорового диригування

Творчий керівник –
Народний артист України, професор

Савчук Євген Герасимович

Науковий консультант –
кандидат мистецтвознавства, доцент

Путятицька Ольга Вікторівна

Київ – 2023

ПЛАН

- I. Теоретичні принципи розуміння поняття «поетика» в сучасній музикознавчій літературі.
- II. Хорова творчість Валентина Сильвестрова як об'єкт дослідницької рефлексії.
- III. Основні принципи хорової творчості Валентина Сильвестрова: жанровий та стильовий аспекти.
- IV. Список використаних джерел.

I. Теоретичні принципи розуміння поняття «поетика» в сучасній музикознавчій літературі

1. Географічні та культурно-історичні виміри основних дослідницьких стратегій вивчення поезики як категорії.
2. Особливості трактування грецького слова «поетика» (від грец. ποιητική; тобто τέχνη «поетичне мистецтво») в практичному аспекті.
3. Специфіка уявлення дослідників про «музичну поезику».
4. Поняття «індивідуальної роботи, розташування та структури» в поезиці Аристотеля та їхня функція в усвідомленні цілого.
5. Поетична лексика та поетичний синтаксис як фундаментальні методологічні орієнтири дослідження поезики.
6. Погляди Лючано Беріо на поезику як «розгорнуту та оригінальну концепцію бачення музики».
7. Причини необхідності заміни процедури «аналізу» актом дослідження «поезики» в концепції Л. Беріо.
8. Специфіка відображення динамічного розуміння принципів створення композиції у понятті «поетика».
9. Категорія поезики в фундаментальних роботах Н. О. Герасимової-Персидської.
10. Специфіка розуміння категорії поезики в роботах сучасних українських дослідників.

II. Хорова творчість Валентина Сильвестрова як об'єкт дослідницької рефлексії

1. Політичні та культурно-історичні причини довгого замовчування музикознавцями досягнень В. Сильвестрова в сфері хорової музики.
2. Доля «Кантати» для хору а'capella на вірші Т. Г. Шевченка (1977) як першого значного хорового твору композитора.
3. Особливості концепції хорової творчості В. Сильвестрова в роботах С. Павлишин.
4. Поняття «ліричного простору» в хоровій музиці В. Сильвестрова в дослідженнях О. Зінькевич.
5. Сильові дослідження І. Коханик.
6. Характеристика хорової творчості В. Сильвестрова в роботах Ю. Чекана.
7. Цикл хорових циклів «Майдан – 2014» у дзеркалі сучасних рефлексій.
8. Риси «унікального інтонаційного образу світу» (Ю. Чекан) в «Майдані – 2014».
9. «Мелодизм, кантилена, вокальність» (Ю. Чекан) як основа хорового циклу «Майдан – 2014».
10. Віддзеркалення творчих принципів композитора в наукових розвідках українських дослідників останніх років.

III. Основні принципи хорової творчості Валентина Сильвестрова: жанровий та стильовий аспекти

1. Особливості естетичного кредо В. Сильвестрова в його власних формулюваннях.
2. «Мозаїка просторів» (В. Сильвестров) як основа хорового письма композитора.
3. Специфіка виявлення категорії ліричного в хорових творах В. Сильвестрова різних періодів творчості.
4. Жанрова панорама хорової творчості В. Сильвестрова.
5. Принципи співвідношення слова і музики в «Кантаті» на слова Т. Г. Шевченка для змішаного хору а cappella (1977) та їхнє функціонування у хорових творах наступних десятиліть.
6. Основні аспекти функціонування понять «метамузика» і «метастиль» (В. Сильвестров) в процесі аналізу хорової творчості композитора.
7. Особливості музичної мови та композиційної техніки В. Сильвестрова в хорових творах різних періодів творчості.
8. Специфіка використання поняття «непрямий текст» (В. Сильвестров) в процесі аналізу хорової композиції.
9. Особливості трактування В. Сильвестровим виразних можливостей співу а cappella в його хорових творах як відлуння глибоких національних традицій.
10. Поезія Т. Шевченко як фундамент хорової музики В. Сильвестрова.

IV. Список використаних джерел

1. Аверинцев С. С. Поэтика ранневизантийской литературы. Москва : Наука, 1977. 320 с.
2. Аверинцев С. С. София — Логос. Словарь. Киев : Дух и літера, 2006. 912 с.
3. Александрова Н. К. Канонические жанры в контексте «посткомпозиторского мышления»: к проблеме авторского стиля в современной музыке // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Вип. 37 : Стиль музичної творчості: естетика, теорія, виконавство : зб. ст. Київ, 2004. С. 74–85.
4. Александрова Н. К. Літургічна музика як жанрово-стильовий феномен в творчості вітчизняних композиторів кінця ХХ — початку ХХІ століття : автореф. дис. ... канд. мистецтвознав. : спец. 17.00.03 Муз. мистецтво / Одеська держ. муз. акад. ім. А. В. Нежданової. Одеса, 2008. 16 с.
5. Арановский М. Г. Музыкальный текст: структура и свойства. Москва : Композитор, 1998. 344 с.
6. Арво Пярт: беседы, исследования, размышления / Браунайс Л., Кареда С., Пярт А. и др. Киев : Дух і Літера, 2014. 218 с.
7. Аркадьев М. А. Фундаментальные проблемы музыкального ритма и «незвучащее». Время, метр, нотный текст, артикуляция. Saarbrücken : LAP LAMBERT Academic Publishing, 2012. 408 с.
8. Бакумець А. Ю. Концепція циклічності у хорових творах з назвою «Пори року» (на матеріалі музики українських композиторів другої половини ХХ століття) // Мистецтвознавчі записки / Нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтв. Київ : Ідея принт, 2018. Вип. 34. С. 292–301.
9. Батовська О. М. Сучасне академічне хорове мистецтво асаррелла як систематичний музично-виконавський феномен : дис. ... доктора

мистецтвознав. : спец. 17.00.03 Муз. мистецтво / Одеська держ. муз. акад. ім. А. В. Нежданової. Одеса, 2019. 519 с.

10. Берегова О. М. Інтегративні процеси в музичній культурі України ХХ–ХХІ століть / Ін-т культурології НАМ України. Київ, 2013. 232 с.

11. Берегова О. М. Медитативні концепції В. Сильвестрова і О. Щетинського // Берегова О. М. Постмодернізм у камерній творчості українських композиторів ХХ сторіччя. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 1999. С. 108–116.

12. Берио Л. Поэтика анализа / пер. Т. В. Цареградской // Учёные записки Российской академии музыки имени Гнесиных. Москва, 2014. № 1. С. 80–90.

13. Боднар Є. М. Духовний хоровий концерт: сучасні перетворення жанру // Музичне мистецтво і культура : наук. вісник / Одеська держ. муз. акад. ім. А. В. Нежданової. Одеса, 2006. Вип. 7, кн. 2. С. 198–211.

14. Борислав Стронько: «Розкіш для мене — мати свою власну метафізику» (інтерв'ю С. Постовойтової) // Moderato. Все про класичну музику в Україні! URL: <https://moderato.in.ua/malenki-muzychniistoriyi/borislav-stronko-rozkish-dlya-mene-mati-svoyu-vlasnu-metafiziku.html> (дата звернення: 11.09.2020).

15. Бурлина Е. Я. Жанр в контексте культуры и научной рефлексии // Контекст и рефлексия: философия о мире и человеке. 2014. № 1–2. С. 9–21.

16. Бычкова Н. В. Понятие поэтики в музыкознании // Весці Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі : навукова-тэарэтычны часопіс. Мінск, 2006. № 9. С. 68–71.

17. Вавшко І. В. Музична поетика рок-балади : автореф. дис. ... канд. мистецтвознав. : 17.00.03 Муз. мистецтво / Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. Київ, 2019. 15 с.

18. Вайсбанд А. Произведение как встреча: треугольник «произведение» — «композитор» — «адресат» в музыкальной эстетике

Валентина Сильвестрова // Київське музикознавство. Музикознавство у діалозі : зб. ст. Київ ; Дюссельдорф, 2010. . Вип. 33. С. 115–137.

19. Валентин Сильвестров [Відеозапис] : документальний фільм : у 3 ч. / реж. С. Буковський. Кінокомпанія «Магіка-фільм». 2020. 140 хв.

20. Валентин Сильвестров. Е. Громов и А. Андрусик. Эфир радиопрограммы «С Карасём не обо всем» на Old Fashioned Radio. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=tKZXFgNEaDQ&list=PLPSIRBfmf0fWwDJibL8ct6irtgkdOJXr7&index=2> (дата обращения: 04.02.2022).

21. Валентин Сильвестров. О туше и тишине. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=dSvDVyAGcns> (дата обращения: 04.02.2022).

22. Валентин Сильвестров: «Читайте Шевченко, пока не поздно...» : интервью с укр. композитором В. Сильвестровым / зап. М. Сименченко // День. 2013. № 239–240 (27–28 декабря). С. 22. URL: <http://www.day.kiev.ua/ru/article/kultura/valentin-silvestrov-chitayte-shevchenko-poka-ne-pozdno> (дата обращения: 04.02.2022).

23. Герасимова-Персидская Н. А. Музыка в слове: аналитические и когнитивные проекции // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : зб. ст. Київ, 2003. Вип. 27. С. 3–11.

24. Герасимова-Персидская Н. А. Музыка. Время. Пространство. Киев : Дух и литера. 2012. 408 с.

25. Герасимова-Персидская Н. А. О восприятии музыки и постижении смысла // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : зб. ст. Київ, 2006. Вип. 60. С. 3–8.

26. Герасимова-Персидская Н. А. Партесный концерт в истории музыкальной культуры. Москва : Музыка. 1983. 288 с.

27. Герасимова-Персидская Н. А. Целостность как универсалия и её проявление в музыке // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : зб. ст. Вип. 51. Київ, 2005. С. 3–8.

28. Герасимова-Персидська Н. О. Нове в музичному хронотопі кінця тисячоліття // Українське музикознавство : наук.-метод. зб. / Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. Київ, 1998. Вип. 28. С. 32–39.

29. Григорьева Г. В. Некоторые аспекты анализа музыкального произведения в системе современных стилевых критериев // Музыкальное произведение: сущность, аспекты анализа. Киев : Муз. Україна, 1988. С. 4–70.

30. Гуляницкая Н. С. Поэтика музыкальной композиции: теоретические аспекты русской духовной музыки XX века. Москва : Языки славянской культуры, 2002. 432 с.

31. Гусарчук Т. В. Творча діяльність Миколи Гобдича в аспекті особистісної детермінації // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Вип. 38 : Пам'яті Ігоря Пясковського. Київ, 2012. С. 222–249.

32. Дальхауз К. Музыкальная поэтика Шенберга // Музыкальная академия. 1996. № 3–4. С. 249–252.

33. Ермакова С. С. О трактовке музыкальной поэтики в отечественном музикознании // В мире науки и искусства: вопросы филологии, искусствоведения и культурологии. 2017. № 3 (70). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/o-traktovke-muzykalnoy-poetiki-v-otchestvennom-muzykoznanii> (дата обращения: 02.04.2022).

34. Єфіменко А. Г. Як почути музику сфер // Zbruc̆. 2018. 1 березня. URL: <https://zbruc.eu/node/77130> (дата звернення: 02.04. 2022).

35. Жалейко Д. Н. Разомкнутость тонально-гармонических структур как фактор смыслообразования в фортепианном творчестве В. Сильвестрова // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти. Вип. 39 : На честь Тараса Кравцова (до 90-ліття). Харків : С. А. М., 2014. С. 224–233.

36. Жалейко Д. М. Кітч та його трансформація у творчості Валентина Сильвестрова : автореф. дис. ...канд. мистецтв. : 17.00.03 Муз. мистецтво / Харківський нац. ун-т мистецтв ім. І. П. Котляревського. Харків, 2016. 19 с.

37. Жирмунский В. М. Теория литературы. Поэтика. стилистика. Ленинград : Наука, 1977. 408 с.

38. Заверуха О. Л. Сучасне хорове письмо: генеза та функціонування (на матеріалі творчості українських композиторів кінця ХХ — початку ХХІ століть) : дис. ... канд. мистецтвознав. : 17.00.03 Муз. мистецтво / Харківський нац. ун-т мистецтв ім. І. П. Котляревського. Харків, 2014. 300 с.

39. Задерацкий В. В. Век ХХ. Звуковые контуры времени. Москва : Композитор. 2014. С. 415–431.

40. Зинькевич Е. С. «Музыка оказалась больше техники» (о «Мистерии Сильвестрова) // Festschrift кафедри історії музики етносів України та музичної критики Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Ніжин : Лисенко М. М., 2014. С. 172–188.

41. Зинькевич Е. С. Динамика обновления : Украинская симфония на современном этапе в свете диалектики традиции и новаторства (1970-е — нач. 80-х годов). Киев : Муз. Україна, 1986. 184 с.

42. Зинькевич Е. С. Пение мира о самом себе // Зинькевич Е. С. MUNDUS MUSICAE. Тексты и контексты. Киев : Задруга, 2007. С. 377–379.

43. Ильина А. В. Внестилевой и индивидуальный стиль в творчестве Валентина Сильвестрова // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Вип. 38 : Музичний стиль: теорія, історія, сучасність. Київ, 2004. С. 236–242.

44. Ильина А. В. Проблема цілісності в музиці В. Сильвестрова : дис. ... канд. мистецтвознав. : 17.00.03 Муз. мистецтво / Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. Київ, 2009. 229 с.

45. Іонов В. І. Категорії жанру і стилю у контексті історіографічного дослідження музично-творчого процесу // Культура і сучасність. 2014. № 2. С. 88–94.

46. Козаренко О. В. Феномен української національної музичної мови. Львів : НТШ, 2000. 286 с.

47. Козаренко О. В. Постмодерністичний акцент в музичній мові В. Сильвестрова // Syntagmaton. Львів : Сполом, 2000. С. 80–86.

48. Коханик И. Н. Между полистилистикой и метастилем: о стилевых исканиях украинских композиторов на рубеже XX–XXI веков // Київське музикознавство. Вип. 33 : Музикознавство у діалозі : зб. ст. Київ ; Дюссельдорф, 2010. С. 102–114.

49. Коханик И. Н. Слово как фактор стилеобразования в музыке В. Сильвестрова // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Вип. 27 : Слово. Інтонія. Музичний твір. Київ, 2003. С. 189–198.

50. Кужелева Е. А. Неактуальный стиль как феномен композиторской поэтики XX века : дис... канд. искусствовед.: 17.00.03; Одесская гос. муз. акад. им. А. В. Неждановой. 2003. 279 с.

51. Кузнецова М. В. Медитативность как свойство музыкального мышления: Авет Тертерян, Арво Пярт, Валентин Сильвестров : автореф. дис. ... канд. искусствовед. : 17.00.02 Муз. искусство / Рос. акад. музыки им. Гнесиных. Москва, 2007. Москва. 26 с.

52. Кузнецова М. В. Постлюдии Валентина Сильвестрова: поэтика и семантика жанра // Музыкальная академия. 2010. № 4. С. 129–135.

53. Кузнецова М. В. То творчества с покоем соглашенье, то мысли пыл в душевной тишине...: ещё раз о неконцептуальной концептуальности «багательного стиля»: вослед юбилею Валентина Сильвестрова // Музыкальная академия. 2013. № 4. С. 17–23.

54. Куницкая Р. И. О романтической поэтике в творчестве Дебюсси. Москва : Музыка, 1982. 88 с.

55. Лаврова З. С. Аспекти мобільності стилю В. Сильвестрова крізь призму аналітичного простору музики В. Сильвестрова у диригентських інтерпретаціях Євгена Савчука (хор «Думка») та Миколи Гобдича (хор «Київ») // Українське музикознавство : наук.-метод. зб. / Нац. муз. акад.

України ім. П. І. Чайковського. Вип. 38 : Пам'яті Ігоря Пясковського. Київ, 2012. С. 416–431.

56. Лаврова З. С. Диригентська трактовка мелодії як структурного принципу музичної статичності в кантаті для хору *a cappella* В. Сильвестрова на вірші Т. Г. Шевченка // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Вип. 110 : Виконавське музикознавство в контексті актуальної проблематики історії і теорії музичного виконавства. Київ, 2014. С. 37–54.

57. Лихачев Д. С. Поэтика древнерусской литературы. Москва : Наука. 1979. 360 с.

58. Лобанова М. Н. Западноевропейское барокко: проблемы эстетики и поэтики. Москва : Музыка. 1994. 322 с.

59. Лотман Ю. М. Лекции по структуральной поэтике // Ю. М. Лотман и тартуско-московская семиотическая. Москва : Гнозис, 1994. С. 11–264.

60. Луніна А. Є. Валентин Сильвестров: «Мої твори — це музичні метафори...». URL: <http://kievkamerata.org/ukr/press-169> (дата звернення: 02.04.2022).

61. Мартынов В. И. Зона Opus Posth, или Рождение новой реальности. Москва : Классика-XXI. 2005. 288 с.

62. Михайлова О. Про структурно-семантичний інваріант симфоній В. Сильвестрова // Українське музикознавство : наук.-метод. зб. / Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. Київ, 1998. Вип. 28. С. 164–173.

63. Мишина А. Жанр постлюдии в творчестве В. Сильвестрова (на примере камерно-инструментальных произведений 1980-х годов). ЮжноРоссийский музыкальный альманах — 2006 / Ростовская гос. консерватория им. С. В. Рахманинова. Ростов-на-Дону, 2007. С. 146–154.

64. Моцаренко К. В. Багатель як мала музична форма в сучасній дослідницькій рефлексії // Музичне мистецтво і культура : наук. вісник / Одеська держ. муз. акад. ім. А. В. Нежданової. Одеса : Астропринт. 2018. Вип. 27, кн. 2. С. 154–169.

65. Моцаренко К. В. Багатель як метажанр у музичному універсумі В. Сильвестрова: пошук методологічного обґрунтування // Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський зб. наук. пр. молодих вчених / Дрогобицький держ. пед. ун-т ім. Івана Франка. Дрогобич : Гельветика, 2020. Вип. 32. Т. 2. С. 4–9.

66. Моцаренко К. В. Мова метафор як елемент жанрової ідеї багателі у музичному універсумі В. Сильвестрова // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти / Харківський нац. ун-т мистецтв ім. І. П. Котляревського. Харків, 2019. Вип. 55. С. 136–154.

67. Моцаренко К. В. Циклоутворення в сучасній фортепіанній музиці за принципом симпосіону (на прикладі творів В. Сильвестрова та Г. Канчелі) // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті / Харківська держа. акад. дизайну і мистецтв. Харків, 2020. № 3. С. 30–36.

68. Назайкинский Е. В. Поэтика музыкальной миниатюры. История в музыке : избранные исследования / ред. О. В. Лосева. Москва : Московская консерватория, 2009. С. 371–391. URL: <https://docplayer.ru/42489214-Poetika-muzykalnoy-miniatury-1.html> (дата обращения: 4.02.2022).

69. Некрасова И. М. Поэтика тишины в современном музыкальном искусстве // Музыкальное творчество на рубеже третьего тысячелетия : тезисы междунар. науч.-практ. конф. / Астраханская гос. конс. Астрахань. 2001. С. 57–58.

70. Нестьева М. И. Музыка Валентина Сильвестрова. Беседы. Статьи. Письма. Харьков : Акта. 2012. 440 с.

71. Овсяннікова-Трель О. А. Популярний жанр як чинник компенсаторної функції «нової простоти» в сучасному музичному мистецтві (на прикладі творчості В. Сильвестрова) // Modern culture studies and art history: an experience of Ukraine and EU : Collective monograph. Riga : Baltija Publishing, 2020. С. 339–359.

72. Островной человек. К 80-летию Валентина Сильвестрова. URL: <https://karabas.live/ostrovnoj-chelovek-k-80-letiyu-valentina-silvestrova/> (дата обращения: 04.02.2022).

73. Павлишин С. С. Валентин Сильвестров. Київ : Муз. Україна, 1989. 88 с.

74. Приходько О. В. Просторова диференціація елементів фактури у виконанні сучасної хорової музики (на прикладі Minnesang А. Шнітке) // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : зб. ст. Вип. 108. Київ, 2013. С. 119–126.

75. Приходько О. В. Риси сучасного хорового письма на прикладі Stabat mater К. Пендерецького // Київське музикознавство : зб. ст. / Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського ; Київський ін-т музики Р. М. Глієра. Київ, 2013. Вип. 46. С. 203–209.

76. Приходько О. В. Хорова музика а саррелла другої половини ХХ — початку ХХІ ст.: теоретичне осмислення і виконавські підходи : дис. ... канд. мистецтвознав. :17.00.03 Муз. мистецтво / Нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтва. Київ, 2017. 255 с.

77. Протасова Н. Г. Валентин Сильвестров и «чинари»: параллели мировоззрения // Художественный мир музыкального произведения. 2013. № 1 (12). С. 196–198.

78. Савенко С. И. Авангард как традиция музыки ХХ века // Искусство ХХ века. Диалог эпох и поколений : сб. ст. : в 2 т. Т. 2 / Нижегородская гос. консерватория. Нижний-Новгород, 1999. С. 71–76.

79. Савенко С. И. Дышат воздухом иных планет // Советская музыка. Москва. 1990. № 10. С. 58–65.

80. Савенко С. И. Рукотворный космос В. Сильвестрова // Музыка из бывшего СССР. Москва : Композитор. 1994. Вып. 1. С. 72–90.

81. Сильвестров В. Улыбка музыки. Музыкальная академия. 2019. № 2. URL: <https://mus.academy/articles/ulybka-muzyki> (дата звернення 04.02.2022).

82. Сильвестров продолжает дело Адама и даёт имена (пост з особистої сторінки профілю К. Б. Сігова). URL: <https://www.facebook.com/constantin.sigov/posts/10217021125143486> (дата звернення 04. 02. 2022).

83. Сильвестров В. В. Дождаться музыки. Лекции-беседы. По материалам встреч, организованных С. Пилютиковым. Киев : Дух і літера, 2010. 368 с.

84. Сильвестров В. В. Музыка — это пение мира о самом себе... Сокровенные разговоры и взгляды со стороны. Беседы, статьи, письма / автор ст., сост., собеседница М. И. Нестьева. Киев, 2004. 265 с.

85. Сильвестров В. В. У мелодиці Гімну України закована пам'ять про Літургію // Православна церква України. Храм Апостола Любові. 2019. 23 серпня URL: <https://www.bogoslov.kharkov.ua/news/2048> (дата звернення 04. 02. 2022).

86. Сильвестров В. В. у радіопередічі «Спецпроект “Бути гідним”» (ведуча Н. Радкевич). Ефір: 18.11.2021 10:50. URL: <http://ukr.radio/schedule/play-archive.html?periodItemID=2988036> (дата звернення: 04. 02. 2022).

87. СΥΜΠΟΣΙΟΝ. Встречи с Валентином Сильвестровым / сост. А. Вайсбанд, К. Сигов. Київ : Дух і літера, 2012. 408 с.

88. Скуба В., Тысячная Н. Валентин Сильвестров: «Шевченко ещё в 19-м веке видел российское лжехристианство» // LB.ua Дорослий погляд на світ. URL: https://rus.lb.ua/culture/2014/05/14/266369_valentin_silvestrov_shevchenko.html. (дата обращения: 04.02.2022).

89. Стадницкая Л. К вопросу о медитативности как музыкальном явлении второй половины XX века // Київське музикознавство / Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського ; Київський ін-т музики ім. Р.М, Глієра. Київ, 2000. Вип. 5. С. 182–186.

90. Стравинский И. Ф. Хроника. Поэтика. Москва : Центр гуманитарных инициатив, 2012. 368 с.

91. Тарасова О. О. Роль артикуляції в камерно-вокальній музиці ХХ ст. (на прикладі «Тихих пісень» В. Сильвестрова) // Культура України. Вип. 11 : Мистецтвознаство. Філософія / Харківська держ. акад. культури. Харків, 2003. С. 95–103.

92. Ткаченко А. І. Духовні твори сучасних українських композиторів: до проблеми переосмислення канонічних традицій // Музичне мистецтво : зб. наук. ст. Вип. 10. Донецьк, 2010. С. 165–172.

93. Ткаченко А. І. Українська сакральна монодія в сучасній композиторській творчості : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 Муз. мистецтво / Львівська нац. муз. акад. ім. М. В. Лисенка. Львів, 2016.

94. Фрумкис Т. Дух рискованной свободы. К портрету Валентина Сильвестрова // Музыкальная академия. 2008. № 1. С. 23–25.

95. Фурдуй Ю. Багатель в творчестве В. Сильвестрова // Искусствознание: теория, история, практика : науч.-практ. журн. Челябинск, 2015. № 3. С. 64–69.

96. Частный человек: Сильвестрову — 80 // Інший Київ (Inkyiv) — двомовний часопис про арт і про місто. URL: <https://inkyiv.com.ua/2017/09/chastnyuchelovek-silvestrovu-80/> (дата звернення: 04. 02. 2022).

97. Чекан Ю. І. Із хорової шевченкіани Валентина Сильвестрова (компаративний етюд) // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : наук. журн. Київ, 2014. № 1 (22). С. 61–70.

98. Чекан Ю. І. Інтонційний образ світу. Київ : Логос, 2009. 227 с.

99. Чекан Ю. І. Передмова // Валентин Сильвестров. Майдан — 2014. Київ : Бібліотека хору «Київ». 2020. С. 3–4.

100. Чекан Ю. І. Спів, запозичений у світу // Критика. Україна. 2007. Рік XI, Число 11 (121), листопад. Published 14/02/2011. Культурний фронт. URL: <https://vpered.wordpress.com/2011/02/14/chekan-sylvestrov/> (дата звернення: 04. 02. 2022).

101. Шабанова Ю. А. Философия и музыка: место встречи — человек : монография. Днепр : ЛИРА. 2017. 172 с.

102. Шаповалова Л. В. Знаки и символы рефлексии в музыке Валентина Сильвестрова // Вестник международного славянского университета. Серия: Искусствоведение. Харьков, 2000. Т. 3. № 6. С. 74–77.

103. Шаповалова Л. В. Рефлексивный художник. Проблемы рефлексии в музыкальном творчестве. Харьков : Скорпион, 2007. 291 с.

104. Шип С. В. Духовная музыка и родственные жанровые категории (к определению понятий) // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Вип. 78 : Мистецтвознавчі пошуки : зб. наук. ст. та ессе, присвячених ювілею Н. О. Герасимової-Персидської. Київ, 2008. С. 52–64.

105. Шип С. В. Музична форма від звуку до стилю : навч. посібник. Київ : Заповіт, 1998. 368 с.

106. Щелканова С. О. Поэтика MUSICA MUNDANA в симфонии № 2 В. Сильвестрова // Европейский журнал искусствоведения и культурологии. 2020. № 1. С. 112–120.